

บทคัดย่อ

การศึกษานี้เป็นการวิจัยเชิงบรรยาย (Descriptive research) ใช้วิธีการรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative research approach) โดยทำการสำรวจข้อมูลภาคสนามและการศึกษาเอกสารวิชาการ การสำรวจข้อมูลภาคสนาม ได้แก่ การสัมภาษณ์ประสบการณ์ของผู้จัดกิจกรรมศิลปะให้กับผู้สูงอายุในโรงพยาบาลและหน่วยงานต่างๆ และการสัมภาษณ์ผู้สูงอายุที่ผ่านประสบการณ์การทำกิจกรรมศิลปะ ส่วนการศึกษาเอกสารวิชาการ ได้แก่ เอกสารและตำราที่เกี่ยวข้องกับทฤษฎี หลักการ แนวคิด เทคนิค ในการจัดกิจกรรมศิลปะสำหรับผู้สูงอายุที่มีปัญหาทางด้านจิตใจ แล้วนำข้อมูลทั้งสองส่วนมาวิเคราะห์หารูปแบบการใช้ศิลปะฟื้นฟูผู้สูงอายุที่มีปัญหาทางด้านจิตใจให้มีความเหมาะสมกับบริบทของสังคมและวัฒนธรรมไทย

ผลการวิจัยพบว่า แนวทางการใช้ศิลปะบำบัดกับผู้สูงอายุที่มีปัญหาด้านจิตใจอย่างเหมาะสมกับบริบทของสังคมไทยควรจะต้องมีการวางเป้าหมายให้สอดคล้องกับการแก้ปัญหาของผู้สูงอายุ รวมทั้งต้องคำนึงถึงข้อจำกัดทางกาย จิตใจ อารมณ์ และทักษะในการสื่อสาร นอกจากนี้ยังต้องอาศัยความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างนักศิลปะบำบัดและผู้สูงอายุเป็นพื้นฐานรองรับการทำศิลปะบำบัด มีการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุได้ระบายความรู้สึกผ่านกระบวนการสร้างสรรค์อย่างอิสระ ปรับสมดุลของชีวิตและสามารถถ่ายทอดความรู้สึกนึกคิดและตัวตนภายในออกมา โดยมีกระบวนการทางศิลปะบำบัดเป็นเครื่องมือ ปัญหาและอุปสรรคที่สำคัญของการทำศิลปะบำบัดกับผู้สูงอายุไทย คือ ความกลัวที่จะต้องเริ่มต้นสิ่งใหม่ๆ ที่ไม่คุ้นเคย นอกจากนี้ ผู้สูงอายุมักคิดว่าการทำศิลปะเป็นเรื่องไร้สาระ มีกรอบแนวคิดและคาดหวังผลลัพธ์ของกิจกรรมที่มีประโยชน์ใช้สอย การทำศิลปะบำบัดกับผู้สูงอายุจึงต้องมีความยืดหยุ่น ให้ความสำคัญในการปรับตัว และเคารพในการตัดสินใจ รวมทั้งคำนึงถึงศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์อย่างเท่าเทียม

ข้อเสนอแนะ ควรมีการวางรากฐานแนวคิดในเรื่องของศิลปะบำบัดให้มีความถูกต้อง ชัดเจน และขยายขอบเขตให้กว้างขวางมากยิ่งขึ้น สร้างทัศนคติและส่งเสริมให้มีการจัดกิจกรรมศิลปะอย่างต่อเนื่องในสังคม เพื่อให้ศิลปะเข้าถึงได้ง่ายในทุกกลุ่มคน

คำสำคัญ ศิลปะบำบัด ผู้สูงอายุที่มีปัญหาทางด้านจิตใจ สังคมไทย

ABSTRACT

The purpose of this descriptive study is to find a model in using art therapeutically with Thai elders who have psychological problems.

The method of this study was done by collecting qualitative data from an interview with the elders who participated in therapeutic art workshop and the process facilitators, and reviewing related documents concerning therapeutic art and art therapy for the elders with psychological problems, in terms of theories, principals and techniques. The information was then analyzed and integrated.

It was found that good practice of therapeutic art and art therapy for elders is to first prioritize their problems and set goals of the whole process, in condition that the process is well designed concerning limitations of the elders, especially physical and emotional aspects, and social skills

A firm relationship between therapist and the elders plays an important role in the process. It helps the elders to freely express themselves through their art. Beside the idea that art making is therapeutic, it is also considered a communicating tool the elders could use to communicate their hard feelings without having to speak verbally.

Common obstacles in practicing therapeutic art and art therapy with Thai elders are cultural concepts and a particular way elders perceive art. The concept of art as a childish non-productive activity usually prevents Thai elders from engaging themselves in art activity. Fear of changes is another reason that prevent them from new adventure or experimentation during art making process. Moreover, Thai elders usually expect a formal and functional result of the activity they engage. In other words, they are not used to doing something freely, without expecting any respectable product. Concerning the cultural aspect of art in Thailand, the process of therapeutic art and art therapy for Thai elders must be flexible. Priming the elders by giving background knowledge of art can be included in the process and warm-up time should be adjusted in respect of individual needs.

Since art making responds directly to the needs of the elders, the suggestion for Thai society is to promote the use of art therapeutically, based on research and guideline. By doing so, the policy should be made to develop a new attitude towards art and art therapy. Accordingly, related personals should be trained and art supplies should be fully supported during the activity.

Key word: Art therapy Elders with psychological problems Thai social context